

ספרי' — אוצר הספרים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

אחו"ק

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיהות חלק בז
(תרגום הפשו)

יוצא לאור על ידי
"מכון לוי יצחק"
כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שישים ושש לבריאה

לזכות

החיילת ב"צבאות השם" נועה תחי'
נולדה למזל טוב ביום הש"ק פי תזו"מ,
בדר"ח אייר, הי' תהא שנת סגולות ונפלאות

ולזכות הורי'

הרה"ת ר' נתנאל אליהו וזוגתו מרת שרה רבקה שיחיו
אבוקסיס

נדפס ע"י זקני'

הרה"ת ר' מנחם מענדל הלוי וזוגתו מרת דבורה שיחיו
שגלוב

כתובתינו באינטרנט: <http://www.torah4blind.org>

להביא את 770 הביתה!

כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש

כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית!

קבצים גרפיים וקבצי טקסט:

דבר מלכות: שיחות כ"ק אד"ש מה"מ מהשנים תש"א-תשנ"ב.

יחי המלך: קונטרס שבועי, הכולל שיחות-קודש בעניני גאולה ומשיח.

המעשה הוא העיקר: לקט הוראות למעשה בפועל משיחות כ"ק אד"ש מה"מ (החל משנת תשמ"ח). שיחות הגאולה: גיליון שבועי של ימות המשיח, בהוצאת "האגודה למען הגאולה האמיתית והשלמה".

מעין חזי: גיליון שבועי לילדים, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

האמונה הטהורה: גיליון שבועי בעניני אחרית הימים.

קבצים גרפיים בלבד:

לקוטי שיחות: שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ היו"ל לקראת כל שבת ב-770,

על-ידי "ועד להפצת שיחות".

חדש לקוטי שיחות (מתורגם): שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ הנדפס בספרי

לקוטי שיחות, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

להקהיל קהילות: גיליון שבועי מתורתו של משיח בעניני הקהלות קהילות בשבת,

בהוצאת צא"ח העולמית, ניו-יורק.

קבצי טקסט בלבד:

פנימיות: ירחון לבני הישיבות, בהוצאת מרכז את"ה בארץ הקודש.

ליקוט ניגונים: שתי חוברות על הניגונים שניגן וביאר כ"ק אד"ש מה"מ, בהוצאת קה"ת (תשנ"ב).

דרך הישרה: (אידיש) קונטרס מיוחד לילדים, הכולל שיחות-קודש בעניני גאולה ומשיח.

לעבן מיט דער צייט: (אידיש) קטעים לפרשת השבוע מתוך הספר, בהוצאת ישיבת

"אהלי תורה", ניו-יורק.

דבר תורה: (אידיש) דף שבועי לילדים, היו"ל על-ידי מוסד חינוך "אהלי תורה", ניו-יורק.

כמו-כן ניתן להוריד באתר את "קונטרס בית רבינו שבבבל"

ושיחת ש"פ שופטים ה'תנש"א

מדור מיוחד לספרים וחברות באנגלית בעניני גאולה ומשיח!

האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגלוב

וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind>

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

„ושמרתם... וחי בהם“ מדובר על המצוות בכלל, ולא על שבת במיוחד?

כן יש להבין את דברי הרמב"ם, שאף הוא מציין לימוד זה פעמיים: תחילה בהלכות יסודי התורה¹⁰, הוא אומר: „כיצד, כשיעמוד עובד כוכבים ויאנוס את ישראל לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה או יהרגנו, יעבור ואל יהרג, שנאמר במצוות, אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, וחי בהם ולא שימות בהם, ואם מת ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו“. לאחר מכן, בהלכות שבת¹¹, הוא אומר שוב: „ואסור להתמהמה בחילול שבת לחולה שיש בו סכנה, שנאמר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, ולא שימות בהם“¹².

ואין מובן, כאמור לעיל לגבי הגמרא, מדוע יש צורך להביא לימוד זה פעמיים¹³?

(10) רפ"ה.

(11) פ"ב ה"ג.

(12) ראה מגיד משנה שם: שם מימרא דשמואל ומסקנא דגמרא שם דמהתם ילפינן לה.

(13) לכאורה החילוק בין ב' ההלכות ברמב"ם (ועד"ז בש"ס) הוא:

הדין דיעבור ואל יהרג (בהל' יסוה"ת) מדבר כשנאנס על מעשה העבירה, משא"כ בהל' שבת המדובר בדחיית שבת בסכנה, גם כשהעבירה (החילול) הוא לא באונס [ונפק"ז להלכה, כמי"ש ברמב"ם הל' יסוה"ת שם דאם עבר באונס אין מלקין אותו כו' (שם ה"ד), משא"כ אם עבר ונתפא בא' מאיסורי התורה עונשין אותו (שם ה"ז) (ראה תשובות וביאורים (קה"ת, תשל"ד) סי' ד הערה ו* (וש"ס)]. ועד"ז יש לומר ולהלק לכוונה בכל המקומות שבפרש"י (שנסמנו בהערה 7), שמדובר שם ביעבור ואל יהרג, ולא כאשר עשיית העבירה היא ברצון –

ולכן מוסיף הלימוד ד, וחי בהם" גם בדחיית שבת בסכנת נפשות, שהיא לא כמעשה אונס.

אבל מזה שברמב"ם הל' יסוה"ת שם ה"ז מתחיל „כענין שאמרו באונסין כך אמרו בהלאים כיצד כו" – מוכח, דהלימוד מ, וחי בהם" שכתב לפני" בה"א (לענין אונסין) קאי גם על „הלאים“. וגם – התחלת פרק ב בהל' שבת ברמב"ם היא „דחויי" היא שבת אצל סכנת נפשות נשאר כל המצוות“. וראה לקמן בפנים ס"ב ובהערה 33. וראה גם תוספתא שם. ולהעיר שגם בגמרא יומא פב, א, אין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש חוץ מע"ז גו"ל הובא לענין עוברת שהריחה, ולא לענין אונסין (ודלא כבכתובות שם).

א. „וחי בהם“

על פיקוח נפש נאמר בגמרא¹: „מנין לפיקוח נפש שדוחה את השבת“, ומובאות שם בגמרא מספר הוכחות, והסיכום הוא², שההוכחה שאין עליה פירכה היא מן הפסוק שבפרשתנו³, „ושמרתם את חוקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם“ – „וחי בהם ולא שימות בהם“.

לכאורה, תמוה⁴: קיים כלל בכל התורה כולה, ש„אין⁵ לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש חוץ מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכת דמים“. מדוע יש צורך בלימוד מיוחד מ"וחי בהם" לכך שפיקוח נפש דוחה שבת?

יותר מכך: על הדין של „יעבור ואל ייהרג“⁶ נאמר במקומות רבים⁷, שהוא נלמד⁸ מאותו פסוק, „וחי בהם ולא שימות בהם“. מכך מובן, שזה שהגמרא מביאה לימוד זה במיוחד לגבי שבת, הרי זה ענין בפני עצמו⁹, הקשור דוקא לשבת, ולא כאותו ענין המופיע במספר מקומות, ואין מובן: (א) מהו הדין והיתוד ב„וחי בהם“ לגבי שבת? (ב) ועיקר: בפסוק

(1) יומא פה, סע"א ואילך. וראה גם מכילתא תשא עה"פ (לא, יג) את שבתותי. תוספתא שבת פט"ו, יג ואילך – בכמה שינויים.

(2) יומא שם, ב. במכילתא שם ליתא הלימוד מ, וחי בהם, ובתוספתא מסיים (בסוף הפרק) לאחר כל הלימודים: הא לא נתנו מצות לישראל אלא לחיות בהם שנאמר אשר יעשה .. וחי בהן וחי בהן ולא שימות בהן. וראה מנחת בכורים שם.

(3) ית, ה.

(4) לתוכן הקושיא שבפנים – ראה גם מפרשי הש"ס יומא שם (פה, א) – גבורות ארי, תוס' יוה"פ, שיח יצחק. ע"ש.

(5) יומא פב, א. כתובות יט, א. וראה הערה הבאה.

(6) סנהדרין עד, א: כל עבירות שבתורה אם אומרין לאדם עבור ואל תהרג יעבור ואל יהרג.

(7) רש"י סנהדרין שם ד"ה יעבור (וראה גם רש"י שם ד"ה סברה וד"ה חיות). פרש"י יומא פב, רע"ב. שבת ל, רע"ב ד"ה מוטב. פסחים נג, ב ד"ה מה ראו.

(8) ומפורש הוא בסנהדרין שם, ועד"ז בתו"כ (פרשתנו עה"פ) במאמר ר"י שלמד מ, וחי בהם ולא שימות בהם" (גם לגבי ע"ז בצנעה (מנן) שיעבור ואל יהרג). וכן הובא הלימוד בע"ז כו, ב, נד, א.

(9) אבל בתוספתא שם ממשיך מיד לאחר הג"ל (הערה 2) „אין לך דבר עומד בפני פקוח נפש חוץ כו"ל.

(* אגרות קודש אדמו"ר שליט"א כך א ע' רלו. המו"ל.

וכפי שמבאר בעל „מגיד משנה“²² את דברי הרמב"ם, שהכלל שנקבע בשבת „וכל שאפשר לשנות משנין“ במלאכה הנעשית עבור חולה, אינו אמור לגבי חולה שיש בו סכנה, כי לגביו „הרי הוא כחול לכל הדברים“²³, ולכן „מחלל לכל צרכיו אף-על-פי שאין במניעת דבר שעושין לו“ סכנה.²⁴

ולכן מציין הרמב"ם שוב לגבי שבת את הלימוד „וחי בהם ולא שימות בהם“ ומוסיף „הא למדת שאין משפטי התורה נקמה בעולם אלא רחמים וחסד ושלוש בעולם“ כדי לומר, שלגבי סכנת נפשות אין חלים משפטי התורה של איסורי שבת מלכתחילה, בשונה מאיסורים אחרים, שאותם דוחים. ולכן ממשיך הרמב"ם ואומר „ואלו האפיקורוסים שאומרים שזה חילול שבת ואסור, עליהן הכתוב אומר .. חוקים לא טובים...“ בכך הוא מדגיש שהחוקים, חילול שבת, נעשים לא טובים.

כלומר: לגבי שאר המצוות, המצוה היא בגדר של דחוייה, פיקוח נפש דוחה את האיסור, ואילו לגבי שבת – הותרה²⁵: האיסור לא נקבע מלכתחילה²⁶ לגבי חולה שיש בו סכנה, „הרי הוא כחול“²⁷.

ב. שבת לגבי חולה שיש בו סכנה – הותרה מלכתחילה

לכאורה, יש לומר: בהלכות שבת¹⁴ מוסיף הרמב"ם „הא למדת שאין משפטי התורה נקמה בעולם, אלא רחמים וחסד ושלוש בעולם“. אך בהלכות יסודי התורה, לגבי כל שאר המצוות, אין הוא אומר זאת¹⁵. מכך מובן, שפרט זה קשור רק לכך שפיקוח נפש דוחה שבת. כפי שממשיך הרמב"ם ואומר בקשר לשבת: „ואלו¹⁶ האפיקורוסים¹⁷ שאומרים שזה חילול שבת ואסור, עליהן הכתוב אומר¹⁸ וגם¹⁹ אני נתתי להם¹⁹ חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם“.

יש לומר, שההסבר לכך הוא: בכל המצוות הענין של „אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש“¹, „יעבור ואל ייהרג“ הוא דין מיוחד בפני עצמו. כלומר, אין הכוונה שבמקום שיש סכנת נפשות אין חובה לקיים את המצוה, אלא החובה קיימת, אך פיקוח נפש דוחה אותה.

לעומת זאת, לגבי שבת אומר הרמב"ם²⁰ „שבת לגבי חולה שיש בו סכנה, הרי הוא כחול לכל הדברים שהוא צריך להן“. כלומר, אין הכוונה שפיקוח נפש דוחה את איסור המלאכה בשבת, אלא הוא הופך את השבת ל„כחול“ – לגבי חולה שיש בו סכנה אין השבת קיימת מלכתחילה, ביחס ל„דברים שהוא צריך להן“²¹.

(14) הל' שבת שם ה"ב.

(15) קושיא גמורה אינה, כי ברמב"ם שם בא בעיקר לבאר דיני קדוש השם, וכתחלת הפרק „כל בית ישראל מצוין על קידוש השם הגדול הזה כו' ומהרהיין שלא לחללו“, וזה דיעבור ואל ייהרג בשאר כל המצוות בא בעיקר בתור הקדמה לה"ב שם (בד"א בשאר מצוות חוץ מע"ז כו'). ועד"ז בשאר המצוות כשמתכוין להעביר על המצוות, בפני עשרה מישראל כו', או בשעת הגזירה כדלקמן שם ה"ג). (16) כ"ה ברמב"ם לפנינו „ואלו האפיקורוסים“. וברמב"ם הוצאת פרנקל (ירושלים תשל"ה) „ואלו המינים“. וראה רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ז ואילך.

(17) כ"ה ברמב"ם לפנינו „אפיקורוסים“.

(18) יחזקאל כ, כה.

(19) כ"ה בכתוב „וגם .. להם“, וברמב"ם לפנינו „גם .. לכס“.

(20) וראה רמב"ם הוצאת הג"ל ובשינויי נוסחאות שם.

(21) הל' שבת שם סה"ב.

(22) וראה צפע"נ ברמב"ם הל' שבת שם ה"א וה"ב.

לעילוי נשמת

הרה"ח הת' אי"א רב פעלים ובעל מרין

מטובי מקושרי רבותינו נשיאינו והולכי בדרכיהם,

דרך הקודש יקרא לה

ומשלוחי כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שיל"ו

לארצנו הקדושה ת"ו

הרב ר' מנחם מענדל

בהרה"ח ר' מנחם מענדל ומרת מארייאשא באדאנע ע"ה

פ ו ט ע ר פ א ס

נפט ר' תמוז ה'תשנ"ה

והוגתו מרת לאה ע"ה

בת ר' בניציון ומרת שרה הי"ד

נפטרה ה' כסלו ה'תשס"ג

ת נ צ ב " ה

🕯️ 🕯️ 🕯️ 🕯️ 🕯️

נדפס ע"י צאצאיהם שיחיו

צפע"נ הל' מתנות עניים ע' 70. וראה בארוכה השק"ט בכ"מ ברעת הרמב"ם אם שבת דחוי' או הותרה – אנציקלופדי' תלמודית ערך חולה ע' רנ. וש"נ. וראה גם לקו"ש ח"א ע' 347 ואילך. וראה לקמן הערה 33.

(22) הל' שבת שם ה"א.

(23) אבל ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס' שכת ס"ג דמשמע שם דגם אם ס"ל דחוי' אין צריך לשנות. וראה שו"ת צ"צ או"ח ס"ה.

(24) ראה מ"מ שם הי"ד. וראה ב' הדיעות בשו"ע אדה"ז שם ס"ד. ובשו"ת צ"צ שם מקשר זה בב' הדיעות אם דחוי' או הותרה.

(25) ראה שו"ת אבני נור או"ח ס' תנה ס"ג ואילך.

(26) ראה ר"צ גאון שבת קלג, א עד"ז בנוגע לכמה דברים. תשובות מהר"ם אלאשקר סק"ב מר"ש ורב האי גאון. וראה לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 252 והערה 38, 39 שם.

(27) ראה גם לשון הרא"ש יומא פ"ח סי"ד בשם מהר"ם (ובקרבן נתנאל שם סק"ב). רמ"א יו"ד ס' רסו סי"ד. וראה ציונים לתורה להר"י ענגל כלל כד.

ג. «ולא שימות בהם»

לכאורה יש לומר, שזוהי הסיבה להבדלי הניסוח בדברי הרמב"ם:

בהלכות יסודי התורה, לגבי כל המצוות, הוא מביא את ההוכחה „שנאמר במצוות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (וחודר ואומר) וחי בהם ולא שימות בהם". ואילו בהלכות שבת הוא אומר „אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שימות בהם", ואינו חוזר שוב על המלים „וחי בהם"²⁸.

ההסבר לכך הוא:

לגבי כל המצוות זהו לימוד מיוחד מן התורה. מפסוק זה לומדים לגביהן דין בפני עצמו, שהמצוות אינן דוחות את נפשו של היהודי, אלא, להיפך, פיקוח נפש דוחה את המצוות.

ואילו לגבי שבת המשמעות של „וחי בהם ולא..." (לפי הרמב"ם) איננה שלומדים מפסוק זה דין מיוחד בפני עצמו, שפיקוח נפש דוחה שבת, אלא המלים „ולא שימות בהם" הן המשך ההסבר של הפסוק: משפטי התורה נאמרו רק כאשר „וחי בהם", אך אם יכול להיגרם מצב „שימות בהם", הרי אז אין האיסור קיים מלכתחילה.

ד. פיקוח נפש בשבת – איננו ביטול המצוה

לפי האמור לעיל, ניתן היה, לכאורה, להסביר את דברי רש"י בגמרא, שבהביאו את הלימוד של „וחי בהם", שפיקוח נפש דוחה את כל המצוות, הוא אומר²⁹ „טעמו של דבר, לפי שחביבה נפשן של ישראל לפני המקום

יותר מן המצוות, אמר הקדוש-ברוך-הוא תבטל המצוה ויחיה זה". ואילו בלימוד של „וחי בהם" לגבי שבת, שפיקוח נפש דוחה שבת גם במקום של ספק³⁰, אומר רש"י³¹: „אשר יעשה האדם המצוות שיחיה בהם ודאי, ולא שיבוא בעשייתה לידי ספק מיתה, אלמא מחללין על הספק".

כלומר, לגבי כל המצוות אומרים שמפני חביבותם של ישראל, לכן „תבטל המצוה ויחיה זה". ואילו לגבי שבת אין זה ביטול המצוה, אלא זהו פרט בעשיית המצוות – העשייה נקבעת ונאמרת באופן „שיחיה בהם ודאי ולא שיבוא בעשייתה לידי ספק מיתה"³².

ה. „אין משפטי התורה..." – מודגש יותר בשבת

אך הסבר זה אינו מספיק לגמרי³³:

בהלכות שבת אומר הרמב"ם, כדלעיל, „הא למדת שאין משפטי התורה...". כלומר, הוא מדבר אודות המצוות בכלל, וכפי שמונח מפשטות הפסוק „אשר יעשה אותם האדם וחי בהם", ואם כך, מדוע אין הוא אומר זאת בהלכות יסודי התורה, לגבי כל המצוות?

מכך יוצא, שאמנם לימוד זה – „הא למדת" – הוא לגבי כל „משפטי התורה", אך בכל זאת הוא מודגש יותר במצוות השבת,

ולכן אומר זאת הרמב"ם רק בהלכות שבת, ואף מוסיף שם את השלילה „ואלו האפיקורוסים שאומרים שזה חילול שבת ואסור עליהן...", כדלהלן.

(30) יומא פה, ב.

(31) פרי"ש שם ד"ה דשמואל.

(32) לכללות הדין דפקוח נפש דוחה כל התורה כו' והחילוק דשבת – להעיר מתניא פכ"ד (ל, סע"ב ואילך).

וראה לקו"ש ח"י ע' 489 ואילך. ואכ"מ.

(33) נוסף על העיקר: (א) הרמב"ם מתחיל „דחוי' היא שבת אצל סכנת נפשות כשאר כל המצוות", דמזה משמע דדין דחי' דשבת ושאר כל המצוות הוא גדר אחד. (ב) לדעת כמה פוסקים (ראה כס"מ הל' שבת שם. לקו"ש ח"א שם ובהנסמן באנציקלופדי' תלמודית שם) דעת הרמב"ם היא ששבת דחוי' אצל חילה (כפשוטו לשוננו) ולא הותרה. וראה כס"מ שם הי"ד.

עמם – התעוררה המדינה לסייע להם, בהתאם להשיטה דמדינה זו בעניני צדקה, שמייעים לאנשים בכל העולם כולו, ואין מחכים אפילו לבקשת עזרה.

עד"ז ידוע גם כן שבמימים האחרונים יצא מנהיג מדינה זו בהכרזה והוראה מפורטת בנוגע לחינוך הנוער. בהתאם לזה שבתחלת נשיאתו הכריז ששאיפתו היא להזכר כ"עדיוקיישאן (חינוך) פרעזידענט", בגלל הפעולות והשינויים הגדולים לטוב שהוא ינהיג בכדי לחזק את החינוך במדינה זו.

...וכל זה הוא – נוסף על עוד כמה ענינים בהשגחה פרטית מידי יום ביום, הן בנוגע להכלל והן בנוגע לכל אחד ואחד בעניניו הפרטיים – והכוונה בזה היא, שזה יגלה עוד יותר איך שהעולם מסייע לעשות דירה בתחתונים ולהביא את הגאולה

[כולל – שבשבע האחרון מצאו בפינה נידחת בעולם אבנים טובות ומרגליות, ע"י ברכתו של הקב"ה [בדוגמת "והנשאם הביאו את אבני השדה ואת אבני המילואים לאפור ולחושן"⁷ (עבור בגדי הכהונה), שהעננים הביאום⁸], והכוונה בזה היא – שמנצלים זאת לקישוטי כלה, להוסיף בצדקה, כנ"ל].

המסקנא מהאמור לעיל בנוגע לפועל:

הגאולה באה דוקא ע"י העבודה בגלות, לגלות את אלופו של עולם (אף) ב"גולה", שדור זה, דור האחרון בגלות, יהי הדור הראשון דהגאולה.

הקב"ה עוזר שרואים במאורעות האחרונים בעולם איך שהעולם בעצמו מסייע ומביא לגאולה.

וענינו בפשטות הוא – כנ"ל – שכל יהודי צריך להוסיף ב"מעשינו ועבודתינו" בכלל שמביאים את הגאולה, כולל ובמיוחד – כמדובר בהתוועדות שלפ"ז – בלימוד התורה בעניני גאולה, בתושב"כ ("שכל" הספרים מלאים בדבר זה"), ותושבע"פ, משנה וגמרא ומדרשים וכו'.

...עניני העולם עצמו ואה"ע עצמן (גם בזמן הגלות) מסייעים הם (באמת) לעבודה דהבאת הגאולה.

ויש לומר, שבעמדנו בסוף זמן הגלות, סמוך להגאולה – בא הסיוע בגילוי יותר.

וכפי שרואים בדורות האחרונים במיוחד, ויתירה מזה – בזמן האחרון, ובפרט בימים האחרונים ממש:

בדורות שלפנ"ז הי' מקום מגורם (רוב) בניי במדינות שבהן היו מניעות ועיכובים וכו' (לא תקום פעמיים!) לעבורת ה' בכלל.

משא"כ בדורות האחרונים, גרים (רוב) בניי במדינות שבהן מושלת מלכות של חסד, החל ממדינה זו (שבה נמצאים רוב מנין ובנין דבניי), שמסייעת לבניי להגיע לגאולה פנימית בעבודתם, עד שיעשו את העבודה שתיביא את הגאולה כפשוטה, והמלכות (של חסד) תסייע אז לבניי גם לחזור לארץ ישראל (בלשון הכתוב: והביאו את כל אחיכם גו').

ובשנה האחרונה רואים איך שיחס זה לבניי התפשט בעוד במדינות שונות, עד גם במדינה ההיא, שבה היו (עד לאחרונה) הגבלות בנוגע לחירות בני ישראל בעבודתם בתומ"צ וגם בנוגע ליציאתם ממדינה ההיא – וכעת נשתנה יחסם, שמתירים לבניי לקיים תומ"צ, ומתירים לבניי לצאת משם (ללא ההגבלות שהיו פעם). אדרבה – הם גם מסייעים לבניי לנסוע לארץ הקודש. מעין הכנה לסיוע דארה"ע שבניי יצאו מהגלות וילכו לארץ הקודש בגאולה האמיתית והשלימה.

נוסף על הסיוע הישר דארה"ע לבניי – ישנם גם ענינים שבהם רואים איך שארה"ע בעצמם עושים פעולות של טוב וחסד, המגלות עוד יותר שיש בעה"ב לכירה זו, כהכנה ל"והיתה לה' המלוכה" בגאולה האמיתית והשלימה.

לא כפי שהי' מכבר, שדוקא עם ישראל (אע"פ ש"אתם המעט מכל העמים") השלים בפועל את הכוונה דרירה בתחתונים, ואחדות ממלכיות ארה"ע התנהגו באופן אכזרי אחת אל השני, והתעסקו בעיקר בתועלת עצמם, או בכיבוש מדינות אחרות וכו"ב.

בין הענינים הגלויים שנתוספו בימים אלו ממש, שבהם רואים איך שהעולם וארה"ע מתכוננים ומסייעים בדרך לגאולה – ע"י ענין הצדקה והחינוך, שני יסודות עיקריים בישובו של עולם, "לשבת יצרה".

ידוע ומפורסם (בכל המכתבי-עת) אודות המאורעות בימים האחרונים – שמדינה זו (המיוסדת על צדקה וחסד, בידוע) ניצלה את חוק כחה לסייע ולהציל אנשים במקום רחוק בעולם (הרחק ממדינה זו), אע"פ שעי"ז לא באה תועלת ישירה לתושבי מדינה זו:

מדינה זו שלחה ריבוי אנשים ואנשי חיל מצבאה לסייע לפליטים במקומות ההם, ביחד עם מזון ובגדים ורפואות. במקום להשתמש באויורנים לעניני כיבוש, ובמקום להשתמש במזון ובגדים עבור אזרחי מדינה זו – משתמשים בהם להציל אנשים אומללים, ובפרט ילדים קטנים, מקור (וכו'), עד מהיפך החיים.

ובזה רואים את רגש הרחמנות דתושבי מדינה זו: כאשר הם שמעו וראו איך שאנשים סובלים יסורים – הגם שאינם קרוביהם, ואף פעם לא היתה להם שייכות

1. "אסור להתמהמה" – דברי הרמב"ם שונים מלשון הגמרא

כדי להבין זאת, יש להקדים ולהסביר שאת הלימוד של, "וחי בהם ולא שימות בהם" אין הרמב"ם מביא בענין השבת בכלל, שפיקוח נפש דוחה שבת, אלא על כך ש"אסור להתמהמה בחילול שבת לחולה שיש בו סכנה"³⁴, ולכאורה: בגמרא מופיע לימוד זה לגבי הענין כולו, שפיקוח נפש דוחה שבת גם במקום של ספק?³⁵

על כך אומרים המפרשים³⁶, שהמקור לדין זה של הרמב"ם, ש"אסור להתמהמה", הוא מן הגמרא במקום אחר³⁷: הוריו הרי זה משובח והשואל הרי זה שופך דמים³⁸. אך הרמב"ם אינו מתבטא בניסוח זה, או בדומה לכך, כפי שמובאים הדברים בשולחן ערוך³⁹,

אלא בלשון של אסור – "אסור להתמהמה...". (ניסוח הדומה לדברי הגמרא – "והמקדים להציל הנפש הרי זה משובח – מופיע בדברי הרמב"ם רק בהמשך⁴⁰). ואם כך, נדרש הסבר: מדוע משנה הרמב"ם מלשון הגמרא?

2. פיקוח נפש – שמירת השבת

ויש לומר, שבשינוי זה מתכוון הרמב"ם להבהיר את ההגדרה של פיקוח נפש שדוחה שבת: הניסוח, "הנשאל הרי זה מגונה והשואל הרי זה שופך דמים" או "הוריו הרי זה משובח", מבטא רק את המעלה שמצד המצוה של פיקוח נפש. ואילו ניסוחו של הרמב"ם – "אסור להתמהמה בחילול שבת לחולה" – מבטא שזהו איסור גם מצד הלכות שבת. ועל

כך אומר הרמב"ם, "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, ולא שימות בהם" – כי מן לומדים זאת.

ההסבר לכך הוא: בנוסף ללימוד "וחי בהם", שאין עליו פירכה, כדלעיל, יש בגמרא⁴¹ לימודים נוספים בענין זה, ומהם⁴², הלימוד המובא גם⁴³ להלכה⁴⁴, של "ושמרו בני ישראל את השבת"^{44*} – "אמרה תורה חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה".

בין שתי הוכחות אלו יש הבדלים, ומהם:

(א) ההוכחה של "ושמרו.. חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה" היא רק לגבי שבת, ואילו ההוכחה של "וחי בהם" היא גם לגבי כל המצוות. (ב) לפי ההוכחה של "ושמרו" יוצא, שהסיבה היא השבת עצמה – "כדי שישמור שבתות הרבה", כדברי רש"י⁴⁵: כדי לעשות שבתות אחרות יהרו בשבת זו בקיום שמירת שבתות הרבה⁴⁶. ואילו מצד ההוכחה של "וחי בהם" אין הסיבה למען קיום המצוות, אלא למען הצלת נפש מישראל^{46*}.

ובנוסף לכך, ישנו הבדל גם בעצם

41 (41) יומא פה, סע"א ואילך. ועד"ז במכילתא ותוספתא שם.

42 (42) יומא שם, ב.

43 (43) וראה שבת קנא, ב.

44 (44) רמב"ם הל' ממרמים פ"ב סה"ד. וראה רמב"ן (תה"א ענין הסכנה הובא בר"ן יומא שם פ"ח ד"ה וכתוב) לענין הצלת עובר דאפילו "פחות מבן מ' יום שאין בו חיות כלל מחללין" משום, "שנא ישמור שבתות הרבה", ע"ש. וכן הובא בשו"ע אדה"ז שם ס"ו"ט שו (וש"נ. וראה קו"א שם). תניא פכ"ד שם. ועוד. וראה שאלות שאלתא א ובהעמק שאלה שם אות ח. [וע"פ לשון הרמב"ן (ר"ן) הנ"ל (וראה מ"ש בקו"א שם), יש להעיר בדבריו בנוגע ל"ספק סכנת העובר"]. וראה גם הנסמן בהערה* 46. ואכ"מ.

44* (44*) תשא לא, טז.

45 (45) יומא שם ד"ה ושמרו. וראה תוס' יוהכ"פ ושית יצחק הביאור בדברי רש"י.

46 (46) וראה מאירי יומא שם, א דגם לגבי חיי שעה מחללין "שבאותה שעה ישוב בלבו ויתודה". ובתוס' יוהכ"פ שם, ב ד"ה ר"ש בן מנסיא כתב: שישמור שבתות הרבה לאו דוקא אלא ר"ל ציונים הרבה כ"ו ובחיי שעה דאדם הוא חי עושה כמה מצות והם הנקראים שבתות הרבה. וראה אהלי יוסף דיני קדוש השם ס"ג ס"ק ריב. ולהעיר מאה"ח תשא שם. שו"ת חת"ס יו"ד ס"מ ד"ה והנה לשון. וראה מנ"ח מצוה לב במוסך השבת בסופו במ"ש בדברי האוה"ח. ואכ"מ.

46* (46*) ראה בית מאיר לשו"ע או"ח ס"ל. שו"ת חת"ס או"ח ספ"ג.

[כולל – דאָס וואָס בשבוע האחרון האָט מען געפונען בפניה נידחת בעולם אבנים טובות ומרגליות, ע"י ברכתו של הקב"ה [בדוגמת „והנשאם הכיאו את אבני השהם ואת אבני המילואים לאפוד ולחושן“] (פאָר די בגדי כהונה), אַז די עננים הביאום⁸], און די כוונה בזה איז – אַז מ'נוצט דאָס אויס אויף קישוטי כלה, מוסיף זיין אין צדקה, כנ"ל].

די מסקנה פון האמור לעיל בנוגע לפועל:

די גאולה קומט דוקא דורך דער עבודה אין גלות, פון מגלה זיין אלופו של עולם אין „גולה“, אַזוי אַז דור זה, דער דור האחרון אין גלות, וועט זיין דער דור הראשון פון גאולה.

און דער אויבערשטער העלפט אַז מ'זעט אין די מאורעות האחרונות בעולם ווי די וועלט אליין איז מסייע און פירט צו דער גאולה.

ובפשטות מיינט דאָס – כנ"ל – אַז יעדער איד דאָרף מוסיף זיין אין „מעשינו ועבודתינו“ בכלל וועלכע ברענגט די גאולה, כולל ובמיוחד – ווי גערעדט בהתוועדות שלפנ"ז – אין לימוד התורה בעניני גאולה, אין תושב"כ (וואָס „כלי הספרים מלאים בדבר זה“), און תושבע"פ, משנה וגמרא ומדרשים וכו'.

(משיחות ש"פ אחר-קדושים, י"ג אייר תנשא')

7 ויקהל לה, כו.

8 תי"ע פ"פ.

9 רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ב.

ע"פ האמור לעיל ישנם כמה לימודים בנוגע לעבודת בני"ה בהבאת הגאולה, ואיך צעריכים להתכונן לגאולה – בעמדתו עכשיו ממש בסוף זמן הגלות, „גולה“, והנה הנה באה הגאולה.

משמעות החילול: לפי ההוכחה של „חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה“, ואף לדברי בעל „אור החיים“⁴⁷, „הוא ללמדך שאין זה חילול, אדרבה זה קרוי שמירת שבת“, משום שהחילול הוא למען מצוות השבת, למען שמירת שבתות הרבה,

הרי ה„מעשה“ בשבת זו מהווה פעולה של חילול שבת, אלא, שזהו חילול שחייבים לעשותו למען מצוות השבת בכלל⁴⁸ – „שבתות הרבה“⁴⁹.

לעומת זאת, לפי ההוכחה „וחי בהם ולא שימות בהם“ (הרי: א) מדובר על קיום המצוות בכלל, (ב) הלימוד איננו לגבי מעשה החילול, אלא לגבי קיום המצוות – מעשה זה הוא פרט בקיום המצוות, ובענינו – זהו קיום המצוה של שמירת שבת.

כלומר, חילול שבת במקרה של סכנת נפשות, הרי לא זו בלבד שאין הוא מהווה חילול שבת כלל, אלא מעשה זה נקרא שמירת שבת, עצם המעשה של חילול שבת מפני פיקוח נפש הוא שמירת⁵⁰ שבת⁵¹.

ח. „אות... ביני וביניכם“

ההסבר לכך הוא:

לגבי שבת נאמר⁵², „את שבתותי תשמרו כי

47 תשא שם, יג. אבל על הפסוק את שבתותי תשמרו. 48 שלכן (אפילו את"ל שגם מצד זה מחללין על חייה) הוא רק בשביל „שישמור שבתות הרבה“ (וכיו"ב) – כנ"ל הערה 46, ולאזה"ח שם צ"ל בפועל „בגדר עמוד לעשות... יגיע לשבת לשומרו“, עיי"ש. משא"כ מצד „וחי בהם“ כדלקמן.

49 וראה מפרשים הג"ל לפרש"י יומא שם. 50 עפ"י יש לומר דאין זה שייך להשאלה אם שבת דחוי' או הותרה (ראה לעיל הערה 33 שלכמה פוסקים דעת הרמב"ם היא ששבת דחוי' אצל פקד' – כי לב' האופנים אפשר לפרש דהעשי' הוי ענין של שמירת שבת, אלא שחלוקים הם באיזה אופן הוא, דחוי' או הותרה – כחלוקים המובאים בפוסקים (ראה לעיל הערה 23, 24. וראה אנציקלופדי' תלמודית שם).

51 בסגנון אחר: בכל המצות מודגש רק שהדין „וחי בהם“ הוא דין מיוחד לעצמו, ולא שימות בהם“, ולא שהוא חלק (פרט) בהמצוות; משא"כ בנוגע לשבת מודגש שהוא חלק ופרט דמצוות שבת (ולא רק דין כללי ד„וחי בהם“).

וראה לקמן ס"ח. 52 תשא שם.

את זאת לומדים מן הפסוק „אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שימות בהם“ העוסק במצוות בכלל, כי ענין זה קיים בכל המצוות. לא רק כלשון ספר החינוך⁵⁴, „לפי שסיבת עשיית המצוה הוא האדם וקיום הסיבה הוא קיום הכל“, אשר לכן „דוחין הכל מפני הצלת נפשות וכל הזרין לחלל שבת הרי זה משובח“⁵⁵, אלא גם ומפני הסיבה שמציין ספר החינוך עצמו, כי הגורם לכל המצוות „הוא האדם“ וכולן מהוות אות בין הקדוש-ברוך-הוא לבין ישראל, שהקדוש-ברוך-הוא בחר בהם.

אך במפורש, כמשמעות מיוחדת של מצוה זו, מודגש ענין זה דוקא בשבת. ולכן גם

53 להעיר גם ממכילתא תשא שם, יד: מגיד שהשבת מוספת קדושה על ישראל מה לפלוני חנות נעולה כו'. וראה מפרשים שם.

54 מצוה לב (במצות שביתת שבת). 55 לשון החינוך שם.

כידוע) האט אויסגענוצט איר שטארקן כח צו ארויסהעלפן און ראטעווען מענטשן במקום רחוק בעולם (ווייט אַוועק פון דער מדינה). אע"פ וואָס דורך דעם קומט ניט אַ תועלת ישרה צו תושבי מדינה זו:

די מדינה האָט געשיקט אַ ריבוי מענטשן און אנשי חיל פון איר אַרמיי צו אַרויסהעלפן די פליטים אין יענע ערטער, צוזאַמען מיט עסן און קליידער און רפואות. אַנשטאַט נוצן די אירונים אויף עניני כיבוש, און אַנשטאַט נוצן די עסן און קליידער פאַר די בירגער פון דער מדינה – נוצט מען זיי אויף ראַטעווען אומגליקלעכע מענטשן, ובפרט קליינע קינדער, פון קעלט, ביז פון היפך החיים.

וואָס דערביי זעט מען די רחמנות פון תושבי מדינה זו: בשעת זיי האָבן געהערט און געזען ווי מענטשן ליידען – איז הגם אַז זיי זיינען ניט זייערע קרובים, און האָבן מיט זיי קיינמאָל קיין שייכות ניט געהאַט – איז די מדינה נתעורר געוואָרן צו זיי העלפן. בהתאם צו דער שיטה פון מדינה זו בעניני צדקה, אַז מ'העלפט אַרויס מענטשן בכל העולם כולו, און מען וואַרט אפילו ניט אַז מ'זאָל בעטן הילף.

עד"ז איז אויך ידוע אַז בימים האחרונים איז מנהיג מדינה זו אַרויס מיט אַ הכרזה והוראה מפורטת בנוגע צו חינוך הנוער. בהתאם לזה וואָס בתחלת נשיאותו האָט ער מכריז געווען אַז זיין שאיפה איז צו געדענקט ווערן אַלס דער „עזשוֹקיישען (חינוך) פרעזידענט“, צוליב די פעולות ושינויים גדולים לטוב וואָס ער וועט איינפירן צו מחזק זיין דעם חינוך אין דער מדינה.

. . . וכל זה איז – נוסף צו נאָך כמה ענינים וואָס פאַסירן בהשגחה פרטית מדי יום ביום, סיי בנוגע צו דעם כלל און סיי בנוגע צו יעדערען אין זיינע ענינים פרטיים – און די כוונה בזה איז, אַז דאָס זאָל נאָכמער מגלה זיין ווי וועלט איז מסייע צו מאַכן אַ דירה בתחתונים און ברענגען די גאולה,

ההוכחה והלימוד של „וחי בהם“ מיוחדים דוקא בשבת – פיקוח נפש דוחה שבת.

ט. התורה – „רחמים וחסד ושלוש“

לפי זה מובנים דברי הרמב"ם על הוכחה מיוחדת זו בקשר לשבת „ואסור להתמהמה בחילול שבת לחולה שיש בו סכנה שנאמר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שימות בהם“, ומכך הוא מסיק לגבי כל משפטי התורה – „הא למדת שאין משפטי התורה נקמה בעולם אלא רחמים וחסד ושלוש בעולם“:

בכך מתכוון הרמב"ם להבהיר גם לגבי כל משפטי התורה, שמשמעות הדברים איננה שבמקרה של סכנה אין חייבים לקיים את המצוות, אלא ש„משפטי התורה“⁵⁶ עצמם אומרים, שבמקרה של סכנה משפטי התורה הם להציל את הנפש, כי הם באופן כללי „רחמים וחסד ושלוש בעולם“⁵⁷.

אך הרמב"ם מציין זאת, ולומדים זאת, דוקא ממצוות השבת, כי הדבר מודגש וגלוי יותר בענין השבת, כדלעיל.

ולפי האמור לעיל מתורצת קושיית המפרשים⁵⁸, שהרי, לכאורה: הפסוק „אשר יעשה אותם האדם וחי בהם“ מדבר על האדם עצמו. אמנם מובן, שלומדים מכך לגבי כל המצוות ש„יעבור ואל יהרג“, וכן לגבי חולה שיש בו סכנה, שהוא בעצמו מותר בחילול שבת. אך מנין ניתן לדעת שהכוונה היא ליהודי אחר, אשר הוא מצווה לחלל שבת כדי להציל יהודי זולתו?⁵⁹

אלא, כאמור, הדבר מובן: בעצם הצלתו של היהודי, הרי כל יהודי העוסק בכך מקיים על ידי כך את ה„אות“ בין הקדוש־ברוך־הוא לבין ישראל.

י. „שבת הגדול“ ופרשת אחרי

לפי כל האמור לעיל יש להסביר את הקשר של ענין זה לשבת שלפני פסח, שבת הגדול, אשר בה נקראת בשנה זו (תשד"מ) פרשתנו, פרשת אחרי:

אדמו"ר הזקן מציין בשולחן ערוך⁶⁰ את הסיבה לכך ששבת זו נקראת „שבת הגדול“: „שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול, לפי שנעשה בו נס גדול, שפסח מצרים היה מקחו מבעשור לחודש .. ואותו היום שבת היה .. וכשלקחו ישראל פסחיהם באותו שבת נתקבצו בכורי מצרים אצל ישראל ושאלום למה זה הם עושים כך, אמרו להם זבח פסח הוא לה', שיהרוג בכורי מצרים. הלכו בכוריהם אצל אבותיהם ואל פרעה לבקש מהם שישלחו את ישראל, ולא רצו, ועשו הבכורות עמהם מלחמה, והרגו הרבה מהם .. וקבעו נס זה לזכרון לדורות בשבת, וקראוהו שבת הגדול“.

כלומר, עשיית המלאכות⁶¹ הכרוכות ב„מקחו מבעשור לחודש“, אשר חל בשבת, על ידי ישראל באותה שבת, אשר גרמה לאמירתם לבכורי מצרים „זבח פסח הוא לה' שיהרוג בכורי מצרים“, היא אשר הביאה לידי כך, שלא זו בלבד שישלחו לא נפגעו⁶², אלא יותר מכך: בכורי מצרים הלכו לדרוש „שישלחו את ישראל“, ועד כדי כך ש„הרגו הרבה מהם“, מ„אבותיהם“.

ויש לומר, שגם משום כך נקראת השבת „שבת הגדול“ – היתה כאן גדלות של השבת: על ידי הצלת ישראל, ובאופן של נס, נגרמת גדלות בשבת, שהיא אות „ביני וביניכם“, שהקדוש־ברוך־הוא בחר בישראל.

(משיחת ש"פ מצורע וש"פ קדושים תשמ"א)

56 כי הכוונה במשפטי התורה כאן בפשטות היא לא לעונשי התורה, כי"א לדיני ומצוות התורה בכלל, עדי"ש ברפ"א מהל' מלכים.
57 ולהעיר מרמב"ם סוף הל' חנוכה.
58 ראה מפרשים הג"ל הערה 4 לוימא שם.
59 וראה התרוץ בתוס' יוה"כ"פ שם. קרית ספר לרמב"ם הל' שבת רפ"ב. לבוש ואל"ל רבה אר"ח ר"ס שכת.

60 הל' פסח ר"ס תל. וראה המקורות כ' ובביאור דברי השו"ע – לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 62 ואילך. וש"נ.
61 ראה לקו"ש שם ע' 63. וש"נ.
62 ענין הג"ל מודגש עוד יותר בטעם ה' בדעת וקנים מבעה"ת בא יב, ג; טר שם (ועוד) – דכל הנס הוא ע"ש ההצלה כ' דבנ"י. עיי"ש (ובעוד מקומות שצויינו בלקו"ש ח"ו שם).

הוספה

בשורת הגאולה

כג.

ע"פ האמור לעיל האט מען ארויס כמה לימודים בנוגע צו דער עבודה פון אידן צו ברענגען די גאולה, און ווי מ'דארף זיך גרייטן צו דער גאולה – שטייענדיק איצטער ממש בסוף זמן הגלות, "גולה", און האלטנדיק אט אט בא דער גאולה.

. . . די עניני העולם עצמו און די אוה"ע עצמם (אויך בזמן הגלות) זיינען (באמת) מסייע צו דער עבודה פון ברענגען די גאולה. ויש לומר, אַז שטייענדיק בסוף זמן הגלות, סמוך צו דער גאולה – קומט ארויס דער סיוע בגלוי יותר.

ווי מ'זעט עס אין די דורות האחרונים במיוחד, און נאָכמער – אין דעם זמן האחרון, ובפרט אין די לעצטע טעג ממש:

אין די דורות שלפני זה האָבן (רוב) אידן געלעבט אין מדינות וואו עס זיינען געווען מניעות ועיכובים וכו' (לא תקום פעמיים) צו עבודת ה' בכלל.

משא"כ בדורות האחרונים – לעבן (רוב) אידן אין מדינות וואו עס הערשט אַ מלכות של חסד, אָנהויבנדיק פון מדינה זו (וואו עס געפינען זיך רוב מנין ובנין פון אידן), וואָס איז מסייע אידן צו דערגרייכן אַ גאולה פנימית בעבודתם, ביז – אַז זיי זאָלן טאָן די עבודה וואָס וועט ברענגען די גאולה כפשוטה, און דעמולט וועט דער מלכות (של חסד) אויך מסייע זיין אידן צו זיך אומקערן אין ארץ ישראל (בלשון הכתוב: והביאו את כל אחיכם גו').

און בשנה האחרונה זעט מען ווי דער יחס צו אידן איז נתפשט געוואָרן אין נאָך מדינות, ביז אויך במדינה ההיא, וואו עס זיינען (ביז

לאחרונה) געווען הגבלות בנוגע צו דער חירות פון אידן בעבודתם בתומ"צ און אויך בנוגע צו זייער אַרויסגיין ממדינה ההיא – איז זייער יחס איצטער איבערגעקערט געוואָרן, אַז זיי לאָזן אידן מקיים זיין תומ"צ, און לאָזן אידן אַרויס פון דאָרט (אַן די הגבלות פון אַמאָל), ואדרבה – זיי זיינען נאָך מסייע די אידן צו פאָרן אין ארץ הקודש. מעין הכנה צו דער סיוע פון אוה"ע אַז אידן זאָלן אַרויסגיין פון גלות און גיין אין ארץ הקודש בגאולה האמיתית והשלימה.

נוסף צו דעם סיוע ישר פון אוה"ע צו אידן – זיינען אויך דאָ ענינים אין וועלכע מ'זעט ווי אוה"ע אַליין טוען פעולות של טוב וחסד, וואָס איז נאָכמער מגלה ווי יש בעה"ב לבירה זו, אַלס צוגרייטונג צו "והיתה לה' המלוכה" בגאולה האמיתית והשלימה,

ניט ווי ס'איז געווען אַמאָל, אַז דוקא עם ישראל (אע"פ וואָס „אתם המעט מכל העמים"⁵), האָט משלים געווען בפועל די כוונה פון דירה בתחתונים, און אחדות פון מלכיות אוה"ע האָבן זיך געפירט באופן אכזרי איינער צום צווייטן, און האָבן זיך בעיקר מתעסק געווען אין תועלת עצמן, אַדער אין כובש זיין אַנדערע מדינות וכיו"ב.

צווישן די ענינים גלויים וואָס זיינען צוגעקומען בימים אלו ממש וואו מ'זעט ווי עולם און אוה"ע גרייטן צו און זיינען מסייע די וועג צו דער גאולה – דורך דעם ענין פון צדקה און חינוך, צוויי יסודות עיקריים אין ישובו של עולם, „לשבת יצרה":

ס'איז ידוע ומפורסם (אין אַלע צייטונגען) וועגן די מאורעות בימים האחרונים – אַז די מדינה (וואָס איז מיוסד אויף צדקה וחסד,

(3) ראה ב"ר רפ"ט.

(4) עובדי' בסופו.

(5) ואתחנן ז, ו.

(6) ישעי' מה, יח.

(1) ל' הכתוב – נחום א, ט. וראה לקרי' חכ"ג ע' 306 הערה 55.

(2) ישעי' סו, כ.